

3. Adhuc. Præmia, & pœnæ à legislatore proponuntur ut homines à malis ad bona trahantur, ut ex supradictis patet. Oportet autem homines non solum trahi ad bona, & retrahi à malis, sed etiam bonos allici ad meliora, & malos retrahi à peioribus: quod non fieret; si præmia, & pœnæ essent æqualia. Oportet igitur & pœnas, & præmia inæqualia esse.

4. Amplius. Sicut per dispositiones naturales aliquis disponitur ad formam, ita per opera bona, & mala aliquis disponitur ad pœnas, & præmia. Sed hoc habet ordo quem divina providentia statuit in rebus, quod magis disposita perfectiorem formam consequuntur. Ergo secundum diversitatem bonorum operum, vel malorum, oportet quod sit diversitas pœnarum, & præmiorum.

5. Item. Contingit excessum esse in operibus bonis, & malis dupliciter: uno modo secundum numerum, prout unus alio habet opera plura bona, vel mala; alio modo secundum qualitatem operum, prout unus alio vel melius, vel pejus opus habet. Oportet autem quod excessui qui est secundum numerum operum, respondeat excessus præmiorum, vel pœnarum: alias non fieret recompensatio in divino iudicio pro omnibus quæ quis agit, si aliqua mala remaneret impunita, & aliqua bona irremunerata. Pari ergo ratione excessui qui est secundum inæqualitatem operum, inæqualitas præmiorum, & pœnarum responderet.

Hinc est quod dicitur Deuter. xxv. 2. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus.* Isai. xxv. 1. 8. *In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, vindicabo eam.*

Per hoc autem excluditur error quorundam dicentium, in futuro omnia præmia, & pœnas esse æquales.

CAPUT CXLIII.

De pœna quæ debetur peccato mortali, & veniali per respectum ad ultimum finem.

EST autem ex prædictis manifestum quod dupliciter contingit peccare: uno modo sic quod totaliter intentio mentis avertatur ab ordine ad Deum, qui est ultimus finis bonorum; & hoc est peccatum mortale: alio modo sic quod manente ordine humanæ mentis ad ultimum finem, impedimentum aliquod afferatur, quo retardatur ne libere tendat in finem; & hoc dicitur peccatum veniale. Si ergo secundum differentiam peccatorum oportet esse differentiam pœnarum, consequens est quod ille qui mortaliter peccat, sit puniendus sic quod excidat ab hominis fine: qui autem peccat venialiter, non ita quod excidat, sed ita quod retardetur, aut difficultatem patiat in adispiscendo finem: sic enim iustitiæ servatur æqualitas, ut quomodo homo peccando voluntarie à fine se divertit, ita pœnaliter contra suam voluntatem in finis ademptione impediatur.

2. Adhuc. Sicut est voluntas in hominibus, ita est inclinatio naturalis in rebus naturalibus. Si autem ab aliqua re naturali tollatur inclinatio ejus ad finem, omnino finem illum consequi non potest; sicut corpus grave cum gravitatem amiserit per corruptionem, & factum fuerit leve, non perveniet ad medium; si autem fuerit in suo motu impeditum, inclinatio ad finem manente, remoto prohibente, perveniet ad finem. In eo autem qui peccat mortaliter, omnino avertitur intentio voluntatis

à fine ultimo; in illo autem qui venialiter peccat, manet intentio conversa ad finem, sed aliquantulum impeditur ex hoc quod plus debito inhæret his quæ sunt ad finem. Igitur ei qui peccat mortaliter, hæc pœna debetur ut omnino excludatur à consecutione finis; ei autem qui peccat venialiter, quod difficultatem aliquam patiatur antequam ad finem perveniat.

3. Amplius. Quum aliquis consequitur aliquid bonum quod non intendebat, est à fortuna, & casu. Si igitur ille cuius intentio est aversa à fine ultimo, finem ultimum assequatur, erit hoc à fortuna, & casu. Hoc autem inconveniens est, quia ultimus finis est bonum intellectus; fortuna autem intellectui repugnat, quia fortuita absque ordinatione intellectus proveniunt: inconveniens autem est quod intellectus suum finem consequatur non per viam intelligibilem. Non ergo consequitur finem ultimum qui peccans mortaliter habet intentionem aversem ab ultimo fine.

4. Item. Materia non consequitur formam ab agente, nisi fuerit ad formam disposita convenienter. Finis autem, & bonum est perfectio voluntatis, sicut forma materiæ. Voluntas igitur non consequitur ultimum finem, nisi fuerit disposita convenienter. Disponitur autem ad finem voluntas per intentionem, & desiderium finis. Non igitur consequitur finem cuius intentio à fine avertitur.

5. Præterea. In his quæ sunt ordinata ad finem, talis habitudo invenitur quod si finis est, vel erit, necesse est ea quæ sunt ad finem, fore; si autem ea quæ sunt ad finem, non sunt, nec finis erit: si enim finis esse potest etiam non existentibus illis quæ sunt ad finem, frustra per hujusmodi media quæritur finis. Ostensum est autem apud omnes, quod homo per opera virtutum, in quibus præcipuum est intentio finis debiti, consequitur suum ultimum finem, qui est felicitas. Si ergo aliquis contra virtutem agat ab intentione ultimi finis aversus, conveniens est quod ultimo fine privetur.

Hinc est quod dicitur Matth. vii. & Psalm. vi. 9. *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.*

CAPUT CXLIV.

Quod per peccatum mortale ultimo sine aliquis in æternitate privatur.

Oportet autem hanc pœnam qua quis privatur ultimo fine, esse interminabilem.

1. Privatio enim alicujus non est nisi quando natum est haberi: non enim catulus mox natus dicitur visu privatus. Ultimum autem finem non est homo aptus natus consequi in hac vita, ut cap. xlv. probatum est. Privatio ergo hujusmodi finis oportet quod sit pœna post hanc vitam. Sed post hanc vitam non remanet homini facultas adipiscendi ultimum finem. Anima enim indiget corpore ad consecutionem sui finis, in quantum per corpus perfectionem acquirit & in scientia, & in virtute; anima autem postquam fuerit à corpore separata, non redit iterum ad hunc statum, quod per corpus perfectionem accipiat, sicut dicebant transcorporationem ponentes, contra quos superiores disputatum est. Necesse est igitur quod ille qui hac pœna puniatur, ultimo fine privetur, & in æternum privatus remaneat.

2. Adhuc. Si quis privatur eo quod est in natura ejus ut habeatur, impossibile est illud reparari, de-

nisi fiat resolutio in præjacentem materiam, ut iterum aliud de novo generetur, sicut quum animal amittit visum, aut alium sensum. Impossibile est autem quod id quod jam generatum est, iterum generetur, nisi primum corruptatur; & tunc ex eadem materia poterit aliud iterum generari, non idem numero, sed specie. Res autem spiritualis, ut anima, vel Angelus, non potest resolvi per corruptionem in aliquam præjacentem materiam, ut iterum generetur illud idem specie. Si igitur privetur eo quod est in natura ipsius ut habeat, oportet quod in perpetuum maneat talis privatio. Est autem in natura animæ, & Angeli ordo ad ultimum finem, qui est Deus. Si ergo ab hoc ordine decidat per aliquam pœnam, in perpetuum talis pœna manebit.

3. Item. Naturalis æquitas hoc habere videtur quod unusquisque privetur bono contra quod agit: ex hoc enim reddit se tali bono indignum: & inde est quod secundum civilem justitiam, qui contra rempublicam peccat, societate reipublicæ privatur omnino vel per mortem, vel per exilium perpetuum: nec attenditur quantum fuerit mora temporis peccando, sed quid sit contra quod peccaverit. Eadem autem est comparatio totius vitæ præsentis ad rempublicam terrenam, & totius æternitatis ad societatem beatorum, qui, ut supra ostensum est, ultimo fine æternaliter potiuntur. Qui ergo contra ultimum finem peccat, & contra charitatem, per quam est societas beatorum, & tendentium in beatitudinem, in æternum debet puniri, quamvis aliqua brevi temporis mora peccaverit.

4. Præterea. Apud divinum iudicium voluntas pro facto computatur: quia sicut homines vident ea quæ exterius aguntur, ita Deus inspicit hominum corda. Qui autem propter aliquod temporale bonum aversus est ab ultimo fine, qui in æternum possideret, præposuit fruitionem temporalem illius boni temporalis, æternæ fruitioni ultimi finis: unde pater quod multo magis voluisset in æternum illo bono temporalis frui. Ergo secundum divinum iudicium ita puniri debet ac si æternaliter peccasset. Nulli autem dubium est quod pro æterno peccato æterna pœna debeatur. Debetur igitur ei qui ab ultimo fine avertitur, pœna æterna.

5. Adhuc. Eadem iustitiæ ratione, pœna peccatis redditur, & bonis actibus præmium. Præmium autem virtutis est beatitudo, quæ quidem est æterna, ut supra ostensum est. Ergo & pœna, qua quis à beatitudine excluditur, debet esse æterna.

Hinc est quod dicitur Matth. xxv. 46. *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

Per hoc autem excluditur error dicentium pœnas malorum quandoque esse terminandas. Quæ quidem positio ortum habuisse videtur à positione quorundam Philosophorum, qui dicebant omnes pœnas purgatorias esse, & ita quandoque terminandas. Videbatur autem hoc persuasibile tum ex humana consuetudine: pœnæ enim humanis legibus inferuntur ad emendationem vitiorum, unde sicut medicinæ quedam sunt; tum etiam ratione. Si enim pœna non propter aliud inferretur à puniente, sed propter se tantum, sequitur quod in pœnis propter se deleberetur: quod bonitati divinæ non congruit. Oportet igitur pœnas propter aliud inferri: nec videtur alius convenientior finis quam emendatio vitiorum. Videtur igitur convenienter dici, omnes pœnas purgatorias esse, & per consequens quandoque terminandas; quum etiam illud quod est purgabile, accidentale sit ratione creaturæ, & possit removeri abs-

que consumptione substantiæ.

Est autem concedendum quod pœnæ inferuntur à Deo non propter se, quasi Deus in ipsis deleberetur, sed propter aliud, scilicet propter ordinem imponendum creaturis; in quo bonum universi consistit. Exigit autem hoc ordo rerum ut proportionaliter omnia divinitus dispensentur propter quod dicitur in Libro Sapientiæ, quod Deus omnia facit in pondere, numero, & mensura. Sicut autem præmia proportionaliter respondent actibus virtuosis, ita pœna peccatis; & quibusdam peccatis proportionantur pœnæ sempiternæ, ut ostensum est. Infligit igitur Deus pro quibusdam peccatis pœnas æternas, ut debitus ordo servetur in rebus, qui ejus sapientiam demonstrat.

Si quis tamen concedat omnes pœnas ad emendationem vitiorum induci, & non propter aliud; non tamen propter hoc cogitur ponere omnes pœnas purgatorias & terminabiles esse: nam & secundum leges humanas aliqui morte puniuntur, non quidem ad emendationem sui, sed aliorum. Hinc est quod Prov. xix. 25. dicitur: *Pestilente flagellato, stultus sapientior erit.* Quidam etiam secundum humanas leges à civitate perpetuo exilio excluduntur, ut eis subtractis, civitas prior reddatur: unde dicitur Prov. xxii. 10. *Ejice derisorem, & exibat cum eorum, cessabunt que causa, & contumelia.* Nihil igitur prohibet, etiam si pœnæ non nisi ad emendationem morum adhibeantur; quin secundum divinum iudicium aliqui debeant à societate bonorum perpetuo separari, & in æternum puniri, ut ex perpetua pœnæ timore homines peccare desistant, & bonorum societas purior ex eorum separatione reddatur, sicut dicitur Apocal. xxi. 27. *Non intrabit in eam, id est in Hierusalem celestem, per quam designatur societas bonorum, aliquid coinquinatum, aut faciens abominationem, & mendacium.*

CAPUT CXLV.

Quod peccata puniuntur etiam per experientiam alicujus nocivi.

NON solum autem qui contra Deum peccant, puniendi sunt per hoc quod à beatitudine perpetuo excludantur, sed etiam per experientiam alicujus nocivi.

1. Pœna enim debet proportionaliter culpæ respondere, ut supra cap. præc. ostensum est. In culpa autem non solum avertitur mens ab ultimo fine, sed etiam indebite convertitur in alia quasi in fines. Non solum ergo puniendus est qui peccat, per hoc quod excludatur à fine, sed etiam per hoc quod ex aliis rebus sentiat nocumentum.

2. Amplius. Pœnæ inferuntur pro culpis, ut timore pœnarum homines à peccatis retrahantur, ut supra loc. cit. dictum est. Nullus autem timet amittere id quod non desiderat adipisci. Qui ergo habent voluntatem aversem ab ultimo fine, non timent excludi ab illo. Non ergo per solam exclusionem ab ultimo fine à peccando revocarentur. Oportet igitur peccantibus aliam pœnam adhiberi, quam timeant peccantes.

3. Item. Si quis eo quod est ad finem, inordinate utitur, non solum fine privatur, sed etiam aliud nocumentum incurrit, ut patet in cibo inordinate assumpto, qui non solum sanitatem non affert, sed etiam ægritudinem inducit. Qui autem in rebus creatis finem constituit, eis non utitur secundum quod de-

debet, referendo scilicet ad ultimum finem. Non ergo solum debet puniri per hoc quod beatitudine careat, sed etiam per hoc quod aliquod nocumentum ab ipsis experiatur.

4. Præterea. Sicut recte agentibus debentur bona, ita perverse agentibus debentur mala. Sed illi qui recte agunt, in fine ab eis intento percipiunt perfectionem, & gaudium. E contrario ergo debetur hæc pœna peccantibus, ut ex his in quibus sibi finem consistunt, afflictionem accipiant, & nocumentum.

Hinc est quod divina Scriptura peccatoribus comminatur non solum exclusionem à gloria, sed etiam afflictionem ex aliis rebus: dicitur enim Matthæi xxv. 41. *Descendite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & Angelis ejus: & in Psal. x. 7. Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.*

Per hoc autem excluditur opinio Algazelis, qui posuit quod peccatoribus hæc sola pœna reddetur, & quod affligentur pro amissione ultimi finis.

CAPUT CXLVI.

Quod iudicibus licet pœnas inferre.

2. 2. quæst. lxxv. art. 2. & 3.

Quia vero pœnas à Deo inflictas aliqui parvipendunt, propter hoc quod sensibilibus dediti, solum ea quæ videntur, curant; ideo per divinam providentiam ordinatur est ut in terris sint homines qui per pœnas sensibiles, & præsentis alios ad observantiam justitiæ cogant: quos manifestum est non peccare dum malos puniunt.

1. Nullus enim peccat ex hoc quod justitiam facit. Justum autem est malos puniri, quia per pœnam culpa ordinatur, ut ex suprascriptis cap. lxxix. pater. Non igitur iudices peccant dum malos puniunt.

2. Adhuc. Homines qui in terris super alios constituntur, sunt quasi divinæ providentiæ executores: Deus enim per suæ providentiæ ordinem per superiora inferiora exequitur, ut ex suprascriptis cap. lxxviii. & lxxix. pater. Nullus autem, ex hoc quod exequitur ordinem divinæ providentiæ, peccat: habet autem hoc ordo providentiæ ut boni præmiantur, & mali puniantur, ut ex suprascriptis pater. Non igitur homines qui aliis præsent, peccant ex hoc quod bonos remunerant, & puniunt malos.

3. Amplius. Bonum non indiget malo, sed è converso. Illud igitur quod est necessarium ad conservationem boni, non potest esse secundum se malum. Ad conservationem autem concordie inter homines necessarium est quod pœnæ malis infligantur. Punire igitur malos non est secundum se malum.

4. Item. Bonum commune melius est quam bonum particulare unius. Subtrahendum est igitur bonum particulare, ut conservetur bonum commune. Vita autem quorundam pestiferorum impedit commune bonum, quod est concordia societatis humanæ. Subtrahendi igitur sunt hujusmodi homines per mortem ab hominum societate.

5. Præterea. Sicut Medicus in sua operatione intendit sanitatem, quæ consistit in ordinata concordia humorum; ita rector civitatis intendit in sua operatione pacem, quæ consistit in civium ordinata concordia. Medicus autem abscindit membrum putridum bene, & utiliter, si per ipsum imminet corruptio corporis. Juste igitur, & absque peccato rec-

tor civitatis homines pestiferos occidit, ne pax civitatis turberetur.

Hinc est quod dicit Apostolus I. Corinth. v. 6. *Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? & post pauca subdit: Auferte malum ex vobis ipsis.* Roman. xlii. 4. dicitur de potestate terrena, quod non sine causa gladium portat: *Dei enim minister est, vindex in iram ei qui male agit: & I. Pet. ii. 13. dicitur: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum.*

Per hoc autem excluditur error quorundam dicentium, vindictas corporales non licere fieri: qui ad sui fulcimentum erroris inducunt quod dicitur Exod. xx. 13. *Non occides.* Inducunt etiam quod dicitur Matth. xlii. 30. quod Dominus ministris volentibus zizaniam colligere de medio tritici, respondit: *Sinite utraque crescere usque ad messem.* Per zizaniam autem, filii nequam intelliguntur; per messem autem, sæculi finis, ut ibidem dicitur. Non igitur mali subtrahendi sunt de medio bonorum per occisionem. Inducunt etiam, quod homo quamdiu in mundo est, potest in melius transmutari. Non ergo est per occisionem subtrahendus à mundo, sed ad poenitentiam reservandus.

Hæc autem frivola sunt. Nam in lege quæ dicit, *Non occides*, postmodum (Exod. xlii. 18.) subditur: *Maleficos non patieris vivere.* Ex quo datur intelligi, occisionem hominum injustam prohibitam esse: quod etiam ex verbis Domini apparet Matth. v. 21. nam quum dixisset: *Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: subjunxit: Ego autem dico vobis: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio &c.* Ex quo datur intelligi, illam occisionem esse prohibitam quæ procedit ex ira, non autem illam quæ procedit ex zelo justitiæ. Quod etiam Dominus dicit: *Sinite utraque crescere usque ad messem: qualiter intelligendum sit, apparet per illud quod sequitur: Ne forte colligentes zizaniam, eradicetis simul & triticum.* Ibi ergo interdicitur malorum occisio, ubi hoc sine periculo bonorum fieri non potest: quod plerumque contingit quando mali nondum discernuntur à nobis per manifesta peccata, vel quando timetur periculum ne mali multos bonos post se trahant. Quod vero mali quamdiu vivunt, emendari possunt, non prohibet quin juste possint occidi: quia periculum quod de eorum vita imminet, est majus & certius quam bonum quod de eorum emendatione expectatur. Habent etiam in ipso mortis articulo facultatem ut per poenitentiam convertantur ad Deum. Quod si adeo sunt obstinati quod etiam in mortis articulo eorum à malitia non recedit, satis probabiliter æstimari potest quod numquam à malitia respiciant.

CAPUT CXLVII.

Quod homo indiget divino auxilio ad beatitudinem consequendam.

1. 2. quæst. cix. art. 5. & 6.

Quia vero ex superioribus manifestum est quod divina providentia aliter disponit creaturas rationales quam res alias, secundum quod in conditione naturæ propriæ ab aliis differunt; restat ostendendum, quod etiam ex dignitate finis, altioris gubernationis modus à divina providentia eis adhibetur.

1. Manifestum est autem quod secundum con-

venientiam suæ naturæ ad altiorem participationem finis perveniunt. Quia enim intellectualis naturæ sunt, per suam operationem intelligibilem veritatem attingere possunt: quod aliis rebus non competit quæ intellectu caret. Et secundum quod ad intelligibilem veritatem naturali operatione perveniunt, manifestum est eis aliter provideri divinitus quam aliis rebus, in quantum homini datus est intellectus, & ratio per quæ veritatem & discernere, & investigare possit. Datur etiam ei vires sensitivæ & interiores, & exteriores, quibus ad investigandam veritatem adjungitur. Datur est etiam ei loquelæ usus, per cuius officium veritatem quam aliquis mente concipit, alteri manifestare possit; ut sic homines se ipsos juvent in cognitione veritatis, sicut & in aliis rebus necessariis vitæ, cum sit homo animal naturaliter sociale. Sed ulterius ultimus finis hominis in quadam veritatis cognitione constitutus est, quæ naturalem facultatem ipsius excedit, ut scilicet ipsam primam veritatem videat in se ipsa, sicut supra ostensum est. Hoc autem inferioribus creaturis non competit, ut scilicet ad finem pervenire possint qui eorum facultatem naturalem excedat. Oportet igitur ut etiam ex hoc fine attendatur diversus gubernationis modus circa homines, & alias inferiores creaturas. Ea enim quæ sunt ad finem, necesse est fini esse proportionata. Si igitur homo ordinatur in finem qui ejus facultatem naturalem excedit, necesse est ei aliquod auxilium divinitus adhiberi supernaturale, per quod tendat in finem.

2. Adhuc. Res inferioris naturæ in id quod est proprium superioris naturæ, non potest reduci nisi virtute illius superioris naturæ, sicut Luna, quæ ex se non lucet, fit lucida virtute, & actione Solis; & aqua, quæ per se non calefit, fit calida virtute, & actione ignis. Videre autem ipsam primam veritatem in se ipsa ita transcendit facultatem humanæ naturæ, quod est proprium solius Dei, ut supra cap. lxi. ostensum est. Indiget igitur homo auxilio divino ad hoc quod in dictum finem perveniat.

3. Item. Unaquæque res per operationem suam ultimum finem consequitur. Operatio autem virtutem sortitur ex principio operante: unde per actionem seminis generatur aliquid in determinata specie, cujus virtus in semine præexistit. Non potest igitur homo per operationem suam pervenire in ultimum finem suum, qui transcendit facultatem naturalium potentiarum, nisi ejus operatio ex divina virtute efficaciam capiat ad finem prædictum.

4. Amplius. Nullum instrumentum secundum virtutem propriæ formæ potest ad ultimam perducere perfectionem, sed solum secundum virtutem principalis agentis; quamvis secundum propriam virtutem aliquam dispositionem facere possit ad ultimam perfectionem: à serra enim secundum rationem propriæ formæ, est sectio ligni; sed forma scamni est ab arte, quæ utitur instrumento; similiter resolutio, & consumptio in corpore animalis est à calore ignis; sed generatio carnis, & determinatio augmenti, & alia hujusmodi sunt ab anima vegetabili, quæ utitur calore igneo sicut instrumento. Sub Deo autem, qui est primus intellectus, & volens, ordinantur omnes intellectus, & voluntates sicut instrumenta sub principali agente. Oportet igitur quod eorum operationes efficaciam non habeant respectu ultimæ perfectionis, quæ est adeptio finalis beatitu-

(1) Vulgata: operatus est nobis.

dinis, nisi per virtutem divinam. Indiget igitur rationalis natura divino auxilio ad consequendum ultimum finem.

5. Præterea. Homini sunt impedimenta plurima perveniendi ad finem. Impeditur enim debilitate rationis, quæ de facili trahitur in errorem, per quem à recta via perveniendi in finem excluditur. Impeditur etiam ex passionibus partis sensitivæ, & ex affectionibus quibus ad sensibilia, & inferiora trahitur; quibus quanto magis inhæret, longius ab ultimo fine distat: hæc enim infra hominem sunt, finis autem superior eo existit. Impeditur etiam plerumque corporis infirmitate ab executione virtuosorum actuum, quibus ad beatitudinem tenditur. Indiget igitur auxilio divino homo, ne per hujusmodi impedimenta totaliter ab ultimo fine deficiat.

Hinc est quod dicitur Joan. vi. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum: & xv. 4. Sicut palme non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.*

Per hoc autem excluditur error Pelagianorum, qui dixerunt, quod per solum liberum arbitrium homo poterat Dei gloriam promereri.

CAPUT CXLVIII.

Quod per auxilium divinæ gratiæ homo non cogitur ad virtutem.

Posset autem videri alicui quod per divinum auxilium aliqua coactio homini inferatur ad bene agendum, ex hoc quod dictum est: *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ex hoc quod dicitur Roman. viii. 14. Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt: & II. Corinth. v. 14. Caritas Christi urget nos.* Trahi enim, & agi, & urgeri, coactionem importare videntur.

1. Hoc autem non esse verum, manifeste ostenditur. Divina enim providentia rebus omnibus providet secundum modum eorum, ut supra ostensum est. Est autem proprium homini, & omni rationali creaturæ quod voluntarie agat, & suis actibus dominetur, ut ex suprascriptis patet: huic autem coactio contrariatur. Non igitur Deus suo auxilio hominem cogit ad recte agendum.

2. Adhuc. Divinum auxilium sic intelligitur ad bene agendum homini adhiberi, quod in nobis nostra opera operatur, sicut causa prima operatur operationes causarum secundarum, & agens principale operatur actionem instrumenti: unde dicitur Isai. xxvi. 12. *Omnia opera nostra (1) operatus est in nobis Domine.* Causa autem prima causat operationem causæ secundæ secundum modum ipsius. Ergo & Deus causat in nobis nostra opera secundum modum nostrum, qui est ut voluntarie, & non coacte agamus. Non igitur divino auxilio aliquis cogitur ad recte agendum.

3. Amplius. Homo per voluntatem ordinatur in finem: objectum enim voluntatis est bonum, & finis. Auxilium autem divinum nobis ad hoc præcipue impenditur ut consequamur finem. Ejus ergo auxilium non excludit, nobis actum voluntatis, sed ipsum præcipue in nobis facit: unde & Apostolus dicit ad Philip. ii. 13. *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Coactio autem excludit in nobis actum voluntatis: coacte enim agi-

agi-